

Kuntien demokratiarooli muutoksessa

Avoin demokratia -verkoston webinaari 18.11.2024

Johanna Sinkkonen ja Anni Jäntti

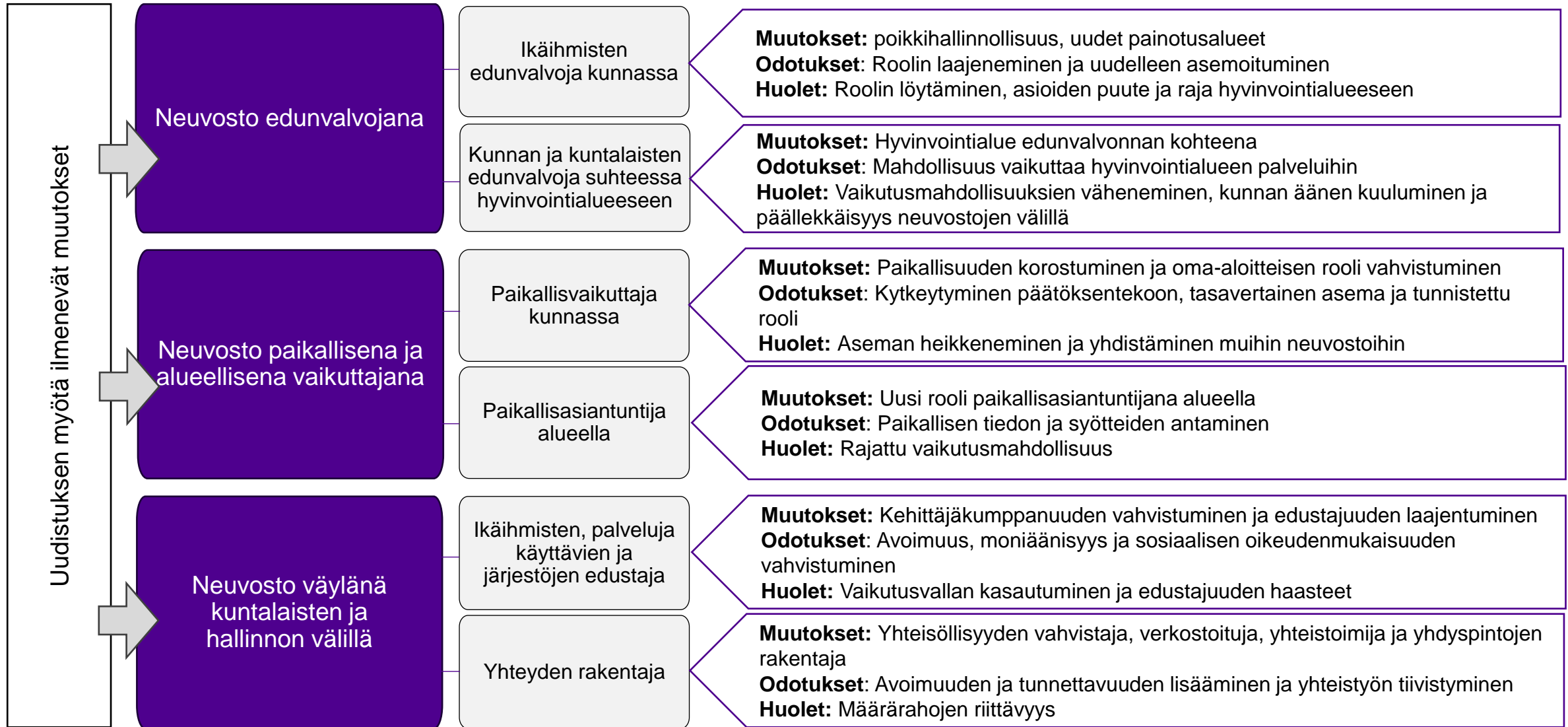
Tutkimus:

Sinkkonen, J, Jäntti, A., Kurkela, K. ja Tiensuu, A. (2024) Kuntien demokratiarooli muutoksessa. Vanhusneuvostojen muuttuva rooli kuntien demokratiamuutoksen heijastumana. Kunnallisalan kehittämissätiön tutkimusjulkaisu nro 122. Helsinki: KAKS. Saatavissa: <https://kaks.fi/julkaisut/24995-2/>

Tutkimuksen lähtökohdat

- Tutkimuksen aiheena on Kuntien demokratiarooli muutoksessa - Vanhusneuvostojen muuttuva rooli kuntien demokratiamuutoksen heijastumana
- Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa kuntien vanhusneuvostojen roolin muutoksesta osana laajempaa kuntademokratian muutosta.
- Tutkimushankeen tutkimuskysymyksinä ovat:
  1. ***Millaiseksi kuntien vanhusneuvostojen rooli muuttuu hyvinvointialueuudistuksen myötä?***
  2. ***Millä tavalla vanhusneuvostojen muuttuva rooli heijastelee laajemmin kuntien demokratiaroolin muutosta?***
- Aineisto: kolmen Pirkanmaan alueen kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltioden ja vanhusneuvoston haastattelut (yhteensä 12 haastattelua)
- Tutkimusaikataulu kevät 2023 – syksy 2024
- Kunnallisalan kehittämissäätiön Kaksin rahoittama tutkimushanke 2023-2024

Kuntien vanhusneuvostojen rooliin kohdistuvat ja siinä ilmenevät muutokset

Neuvoston muuttuvien roolien kehityskulut kuntien demokratiaroolin heijastumana

Kuntien muuttuva demokratiarooli

Edunvalvojuuden laajeneminen:
sektoripainotteisuudesta poikkihallinnolliseen asemaan

Paikallisuuden ja monialaisuuden vahvistuminen:
palvelukeskeisyydestä paikalliskeskeisyyteen

Yhteisöllisyyden ja osallistumisen merkityksen kasvaminen:
yksittäisestä toimijasta yhteisöllisyyttä rakentavaksi kumppaniksi

Vanhusneuvostojen roolien kehityskulku

Väylä kuntalaisten ja hallinnon välillä

Kuntalaisten ja kunnan edunvalvoja

Paikallisvaikuttaja ja paikallisasiantuntija

Edunvalvojuuden laajeneminen: sektoripainotteisuudesta poikkihallinnolliseen asemaan

Edunvalvojuus laajenee neljään suuntaan:

Ymmärryksen syntyminen kuntalaisten tarpeista ja tilanteesta

Edellyttää aiempaa laajemman toimijajoukon tuottaman tiedon yhdistämistä ja sen kautta toiminnan suuntaamista ja kehittämistä.

Ikäpolvikysymyksistä kuntalaisia koskeviksi kysymyksiksi

Tarvekeskeisyys ja kaventunut tehtäväkenttä avaa mahdollisuuksia ja myös pakottaa uudenlaisiin verkoihin ja kumppanuuksiin

Kytkeytymällä kunnan päättöksenteon eri vaiheisiin

Tuki-, neuvonta- ja ohjauksen vahvistuminen sekä vaikuttajaviestinnällinen rooli

Koskettamaan hyvinvointialuetta

Kunta kuntalaisten puolesta ja hyväksi toimivana paikallishallinnon tasolla sekä kunnan edunvalvontarooli hallinnollisena organisaationa (Airaksinen ym. 2015; Jäntti 2016).

- Hyvinvointialueilla tehdyt päätökset ja linjaukset heijastuvat ja vaikuttavat kuntalaisille tärkeisiin ja merkityksellisiin asioihin, minkä vuoksi kunnista halutaan vaikuttaa hyvinvointialueella tehtäviin ratkaisuihin.
- Näin kunnat pyrkivät toteuttamaan ydintehtävänsä: elämisen edellytysten luomista, joka liittyy kunnille kuntalaissa määritettyyn tehtävään asukkaidensa hyvinvoinnin edistämisestä (Jäntti 2016).
- Painetta tähän tuo mm. rajapinnalle asettuva ja kuntien tehtäväksi jäänyt hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, johon vaikuttavat myös hyvinvointialueilla tehtävät ratkaisut.
- Onnistumisen edellytyksenä uudistumiskyky ja monitoimijainen verkostoituminen.

Paikallisuuden ja monialaisuuden vahvistuminen: palvelukeskeisyydestä paikalliskeskeisyyteen

Palvelukeskeisyyden korostuminen voi johtaa kaventuvaan järjestämisvastuun kautta kunnan kaventuvaan rooliin ja näin aseman näivettymiseen.

- Uudistuksen mahdollistamana ja osin sen pakottamana katse laajentuu paikallisesti ilmeneviin kysymyksiin
- Muutoksen suuruuteen vaikuttaa lähtötilanne

Kehityskulku tarkoittaa laajentamista kunnan palvelujen järjestämisvastuusta laajasti kuntalaisten toimivan ja hyvän arjen rakentamiseen (paikallisuus) sekä niihin vaikuttaviin asioihin (monialaisuus):

1. Paikalliskeskeisyys

- Ei sidottu käsitykseen kunnan tai alueen palveluista tai niiden vastuutahoista, vaan paikallisesti rakentuvan hyvään elämään ja toimivaan arkeen, jossa heijastuu ja johon vaikuttavat sekä kunnassa että hyvinvointialueella tehtävät ratkaisut.
- Kunnan lähimpänä kansalaisia toimivana julkishallinnon tasona tehtävä on vaikuttaa ihmisten arkeen ja elämään liittyviin asioihin, kuten kuntalaisten hyvinvointiin ja alueen elinvoimaan (Jäntti 2016).
- Kunta on hyvinvointialueen tärkeä kumppani paikallisena toimijana, jossa yhteistyön rakentamisella ja tiedonkulun varmistamisella taataan kuntalaisten ja alueen asukkaiden tarpeista lähtevien asioiden hyvä kehitys.
- Korostaa roolien ja tehtävien sijaan eri toimijoiden toiminnan kautta syntyvää kokonaisuutta ja vaikutuksia kuntalaisiin.

2. Monialaistumisessa huomion kohdistaminen laajoihin hallinnon rajoja ylittäviin asioihin

- Keskiössä ovat ihmisten elämään ja arkeen vaikuttavat toiminnat, ratkaisut ja palvelut kuten eriarvoistuminen sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kysymykset.
- Paikallisuuden ja alueellisuuden jatkuva vuorovaikutus

Yhteisöllisyyden ja osallistumisen merkityksen kasvaminen: yksittäisestä toimijasta yhteisöllisyyttä rakentavaksi kumppaniksi

- Aktiivinen toiminta kunnassa ja sen myötä syntyvä yhteisöllisyyden kasvaminen vahvistaa yhteyttä kansalaisiin.
- Tärkeänä lähtökohtana moniäänisyys ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen, jossa kunnan eri toimijoilla on keskeinen rooli (mm. Valtiovarainministeriö 2017).
- Areenana toimiminen ruokkii muita muutoksen keskellä olevia rooleja.

Johtopäätökset ja tutkimuksen yhteenveto

- **Kuntaisten tarpeisiin vastaamiseksi** kunta tarvitsee laajan toimijajoukon tuottaman tiedon yhdistämistä, jossa samaan aikaan kaventunut tehtäväkenttä avaa mahdollisuuksia ja myös pakottaa uudenlaisiin verkoihin ja kumppanuuksiin.
- **Kunnalla uusi edunvalvontarooli suhteessa hyvinvointialueeseen.** Alueelliset ratkaisut vaikuttavat merkittävästi paikallisella tasolla, jolloin halu vaikuttaa paikalliselta tasolta alueelliselle tasolle on huomattava.
- **Paikallisuuden korostuminen:** lähimpänä kansalaisia toimivana julkishallinnon tasona kunnan keskeinen tehtävä on vaikuttaa ihmisten arkeen (paikallisuus) ja elämään (monialaisuus) liittyviin asioihin, jolloin myös alueellisissa rakenteissa korostetaan paikallisia lähtökohtia.
- **Tärkeä demokratiakanava ja väylä kansalaisten ja hallinnon välillä,** joka samalla ruokkii edunvalvojan ja paikallisvaikuttajan rooleja
  - Jotta kehityskulkuna oleva edunvalvontaroolin laajeneminen sekä paikallisuuden ja monialaisuuden vahvistuminen toteutuisivat toivotulla tavalla, on niiden pohjana kunnan kyky toimia demokratiakanavana ja linkkinä kuntalaisten ja päätöksentekijöiden välillä paikallis- ja aluetasolla.
- **Osallistumisen ja yhteisöllisyyden korostuminen** kansalaisia lähimpänä olevana hallinnon tasona.
- **Hyvinvointikysymykset rakentuvat kunnissa yhteisöllisinä ja monitoimialaisina vastuina:** Vastuun toteuttaminen edellyttää kaikilta toimijoilta poikkihallinnollista yhteistyötä, jossa eri toimijoilla on merkityksellinen rooli yhteisöllisyyden ja osallistumisen ja niihin kytkeytyvän hyvinvoinnin laajempien tavoitteiden saavuttamisessa.
- **Kumppanuuden ja vuorovaikutuksen korostuminen:** tulevaisuudessa edellytetään vuorovaikutteista verkostokumppanuutta.
- **Riskeinä** roolin heikkeneminen, vaikuttamisen kasautuminen, vaikutusmahdollisuuksien kaventuminen sekä jännitteinen ja epäselvä suhde hyvinvointialueeseen
- **Kehityskulun onnistumisen edellytyksinä** ovat uudistumiskyky, laaja-alainen ymmärrys, uudenlainen yhteistyö sekä monitoimijaiset verkostot.

Keskeisiä lähteitä

- Airaksinen, J., Haveri, A., Jäntti, A. & Härkönen, H. 2015. Miten kuntien rooli muuttuu sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen siirtyessä maakunnalliselle vastuulle? Pirkanmaan liitto.
- Jäntti, A. 2016. Kunta, muutos ja kuntamuutos. Acta Universitatis Tamperensis. Tampere: Tampere University Press. Akateeminen väitöskirja. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0238-2>
- Sinkkonen, J, Jäntti, A., Kurkela, K. ja Tiensuu, A. (2024) Kuntien demokratiarooli muutoksessa. Vanhusneuvostojen muuttuva rooli kuntien demokratiamuutoksen heijastumana. Kunnallisalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisu nro 122. Helsinki: KAKS. Saatavissa: <https://kaks.fi/julkaisut/24995-2/>
- Valtiovarainministeriö. 2017. Tulevaisuuden kunnan skenaariot ja visiot 2030. Parlamentaarisen työryhmän väliraportti Tulevaisuuden kunnasta. Valtiovarainministeriön julkaisuja 9a/2017. Helsinki: Valtiovarainministeriö. Saatavilla:<https://vm.fi/documents/10623/1106586/Tulevaisuuden+kunnan+skenaariot+ja+visiot+2030.pdf/f584dde0-f12b-4b96-b20d-c361d89797d7/Tulevaisuuden+kunnan+skenaariot+ja+visiot+2030.pdf>